

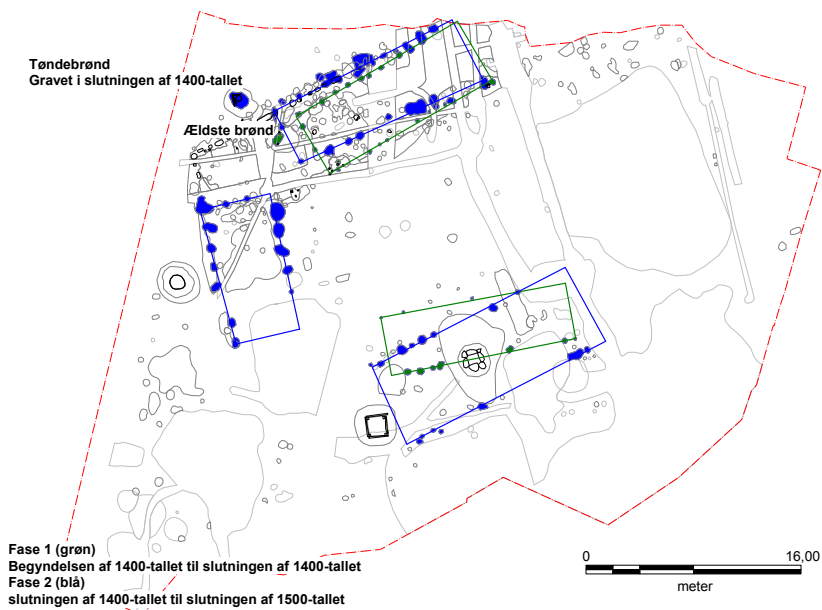
Melgaard i Storvorde

500 års gårdshistorie

Nordjyllands Historiske Museum udgraver sjældent bebyggelse fra middelalderens landsbyer. Men vinteren 2014/15 var en undtagelse, da museet her kunne undersøge Melgaard i Storvorde. Melgaard blev nedrevet i 2010, og ejeren ønskede at bygge nye rækkehuse på grunden. Forud for anlægsarbejdet udgravede museet i henhold til museumsloven dele af byggegrunden. Resultaterne var over alt forventning, da der kunne identificeres og undersøges flere ældre faser af Melgaard, repræsenterende mere end 500 års bebyggelseskontinuitet på grunden. Melgaard ligger midt i den gamle del af Storvorde, og navnet betyder da også ”mellemgården” hvilket antyder den centrale placering. I dag er landsbyen vokset en del mod syd, og Melgaard ligger i den nordlige ende af byen, omgivet af flere andre gamle gårde, der vidner om byens fortid som landbrugssamfund.

Senmiddelalderens gård

De ældste spor efter Melgaard består af to faser, og bygningerne i begge faser var opført med jordgravede stolper. Det vil sige, at bygningerne ikke har haft en lang levetid, højst en generation. Stolperne er med tiden rådnet over ved jordoverfladen, og bygningerne er derved blevet ustabile og skulle udskiftes. Ved begge de to middelalderlige faser var der ikke bevaret kulturlag i forbindelse med husene, blot stolpehullerne, der aftegnede sig i undergrunden. Derfor var det umiddelbart vanskeligt at afgøre hvad bygningernes funktion havde været. Der var dog andre spor at gå efter: De meget solide stolper i den nordlige længe, sammenholdt med at brønden i begge faser lå op til denne længe sandsynliggør,

Melgaards to ældste faser fra senmiddelalderen. Fase 1 er grøn, og fase 2 er blå. Brøndene ligger vest for stuehuset.

Melgaards tredje fase, som var i brug fra slutningen af 1500-tallet til 1864. Ved stuehuset er de tre rum markeret. Spisekamrene fremstod ikke tydeligt i gulvlagene, men har sandsynligvis været i forbindelse med bryggerset.

at det var her stuehuset har været. Desuden er det i den efterfølgende tredje fase også nordlængen, der var stuehuset, og dette underbygger tolkningen. De øvrige længer i middelalderfaserne var sandsynligvis stald og lade.

Den første fase bestod af to bygninger: Et stuehus på 5 x 14 meter liggende nordligt på grunden og godt ti meter syd herfor et udhus på 4 x 14 meter. Begge huse var orienteret øst-vest. Ved vestgavlen af stuehuset lå brønden. Opførelsestidspunktet for denne gårdfase kan ikke dateres direkte, da der ikke blev fundet daterbare genstande i anlæggene fra fasen. Men dateringen af den efterfølgende fase fastslår opførelsestidspunktet til første halvdel af 1400-tallet.

Anden fase bestod af tre bygninger: Et stuehus på 5 x 15 liggende mod nord og på samme plads som det ældre stuehus, hertil kom et udhus godt 13 meter syd herfor på 6 x 16 meter. Disse bygninger var orienteret øst-vest. Den tredje bygning lå som vestlænge og var 5 x 10 meter stor. Det kunne tydeligt ses, at stolperne i stuehuset var blevet gravet op og udskiftet under bygningens brugstid. Den kan derfor have haft en forholdsvis lang levetid trods de jordgravede stolper. Brønden lå også i denne fase umiddelbart vest for stuehuset. Denne brønd var bygget af en tønne, der var gravet ned til grundvandet. Tønden var af egetræ og kunne derfor dendrokronologisk dateres til 1460'erne. Da tønden sandsynligvis har haft en brugstid, inden den endte som brønd, må gårdfasen derfor høre til i den sidste del af 1400-tallet.

Tønnebrønden. Tønden er dendrokronologisk dateret til 1460'erne, og den har sandsynligvis været brugt, inden den blev genbrugt som brønd. Den anden gårdfase er derfor opført i slutningen af 1400-tallet efter 1460'erne.

Melgaard i nyere tid

I slutningen af 1500-tallet blev den middelalderlige Melgaard nedrevet og en ny gård opførtes i stedet. Denne gang blev bygningerne opført på syldesten i stedet for med jordgravede stolper.

*Brøndkassen af egetræ under udgravning.
Træet er fældet i 1660'erne, og det fortæller
os, hvornår brønden er gravet.*

Så kunne bygningerne holde meget længere. Nogle af de ældste bevarede gårde i Danmark er netop fra slutningen af 1500-tallet, og de er opført på syldsten. Denne tredje fase af Melgaard var en firelænget gård. Stuehuset lå mod nord og de tre øvrige længer omkransede en gårdsplads på 20 x 30 meter. Gårdfasen står i mere end 250 år og bygningerne kan da også ses på original-1 matrikelkortet fra 1813, de fleste af bygningerne, der ses på kortet, stammer sandsynligvis helt tilbage fra 1500-tallet.

Stuehuset var arkæologisk set meget velbevaret: Gulvlagene og spor efter væggenes syldsten kunne tydeligt ses i kulturlagene. Huset var 6 x 24 meter stort og havde flere rum. I 1754 døde gårdens daværende fæster Poul Larsen Glad, og i den forbindelse blev Melgaard beskrevet i en skifteprotokol. Hele skiftet er bevaret, og af det fremgår, at der i stuehuset var dagligstue,orststue, bryggers og spisekamre. Denne ruminddeling kunne også registreres i gulvlagene. I bryggerset var der gruekedel til blandt andet brygning. I stuen har stort set alt andet husligt foregået, og her var der en jernovn til madlavning, et spisebord og sengesteder. Orststuen var uopvarmet og derfor mest benyttet om sommeren samt ved særlige lejligheder. Af udlængerne kunne vestlængen ligeledes påvises arkæologisk, og den var en 6 x 14 meter stor bygning. De øvrige to udlænger kunne blot sporadisk ses som irregulære fyldskifter. Længernes størrelse er beskrevet i skiftet og denne beskrivelse passer sammen med de sporadiske fyldskifter.

De afrensede gulvlag i stuehuset. Regnvejret på dagen fremkaldte kulturlagene således de lyse gulvlag tydeligt ses mod de mørkere udendørs lag.

Tilhørende denne tredje fase var der tre brønde: Den ældste var en brønd i fletværkskonstruktion vest for stuehuset. Brønden var opfyldt med affald, herunder keramik fra midten af 1600-tallet. En brønd befæstet med en trækasse bygget i egetræ efterfulgte fletværksbrønden. Egetræet fra denne brønd er dateret med dendrokronologi og er fældet i 1660'erne. Også denne brønd blev opfyldt med affald efter den var udtjent. Blandt affaldet fandtes porcelænsskår, der peger på, at brønden er opfyldt tidligst i anden halvdel af 1700-tallet. Den sidste brønd var en kampestensbygget brønd. Begge de to yngste brønde lå på den sydlige del af gårdspladsen. I 1864 blev Melgaard nedrevet, og en ny gård blev bygget. Det var denne gård, der i 2010 igen blev nedrevet for at give plads til moderne rækkehuse.

Udgravningen giver et indblik i flere hundrede års bebyggelseskontinuitet på stedet. Det er første gang, at Nordjyllands Historiske Museum har fået mulighed for at undersøge en gårds udvikling gennem så lang en periode. Melgaards forskellige faser er desuden veldaterede med dendrokronologi, og udgravningen er en meget vigtig brik i landbrugshistorien i Nordjylland. Den samlede undersøgelse bidrager derfor til en bedre forståelse af udviklingen i gårdstrukturen i Nordjylland fra senmiddelalderen og frem.

Dendrokronologisk datering

Skalk dendrorapport WM2450.